

N:o 42.

Ank. till Riksd. kansli den 17 april 1902, kl. 4 e. m.

Utlåtande, i anledning af väckt motion om skrifvelse till Kongl. Maj:t angående revisionen af aktiebolags och registrerade föreningars för ekonomisk verksamhet räkenskaper och förvaltning.

Andra Kammaren har till behandling af lagutskottet hänvisat en inom nämnda kammare af herr *Wavrinsky* väckt motion, n:o 22, af följande lydelse:

»Med det stora uppsving och den växande omfattning, bolags- och föreningsväsendet fått i våra dagar, komma de smärre kapitalen och besparingarna allt mer att engageras i företag, der egaren är ur stånd att sjelf bedöma säkerheten af placeringen. För att trygga delegarne hafva bolags- och föreningslagarne stiftats.

Bland de garantier, dessa lagar uppställt, är den om revision. Derom stadgar lag om aktiebolag i §§ 50, 51, 52 och 53 och lag om registrerade föreningar för ekonomisk verksamhet i §§ 32, 33, 34 och 35.

Men nödig garanti för att revisionen blir verkställd med största omsorg, oveld och sakkunskap, saknas dock, derom vittnar erfarenheten. I de flesta fall är nog allt väl bestäldt, men allt för ofta händer det, att bolags- och föreningsaffärer befunnits länge hafva varit ekonomiskt

underminerade och fallfärdiga, oaktadt revisorerna år efter år förklarar allt väl bestämdt. Detta pekar på betänkliga brister i kontrollen öfver förvaltningen.

Ofta utöfva några få aktieegare eller föreningsmedlemmar, helst om de äro styrelsemedlemmar, ett så dominerande inflytande, att revisorerna väljas efter deras önskan och derigenom ej sällan komma att lida intrång på sin sjelfständiga ställning. Äro sådana revisorer annars mycket upptagna af privat eller offentlig verksamhet eller i revisionsväsendet mindre förfarna, blir det så mycket lättare att göra revisionen till en formalitet, egnad att dölja eller vilseleda uppfattningen om företagets ställning.

För att motväga det nyssnämnda dominerande inflytandet från företagets ledare, är det därför af vigt, att lagen fastslår, att minst en af revisorerna skall vara en fullt oberoende, offentligen vitsordad, helst för ändamålet legitimerad yrkesrevisor eller åtminstone att lagen lemna tillfälle, derest omständigheterna det föranleda, åt visst antal aktieegare eller föreningsmedlemmar att kunna påkalla, att en sakkunnig, utanför bolaget eller föreningen stående revisor skall i granskningen af räkenskaperna och förvaltningen deltaga.

I motion n:o 2 till Andra Kammaren under fjoråret lemnade jag en ingående motivering för det förstnämnda af dessa alternativ och åberopade bestämmelser i samma syfte, gällande i England och Tyskland. Andra Kammarens tillfälliga utskott n:o 4 uttalade i sitt utlåtande häröfver n:o 17: Hvad bolag och ekonomiska föreningar beträffar, torde erfarenheten hafva visat, att vid inom dem verkställd revision och kontroll opartiskheten och sakkunskapen icke alltid äro i önskvärd grad representerade. Vid val af styrelse är man inom sådana företag i allmänhet synnerligen angelägen, att sjelfva ledningen lägges i kompetenta händer. Vid utseendet af revisorer deremot synes man understundom utgå från den föreställningen, att hvilken person som helst med erforderligt socialt anseende bör dertill kunna duga. Trots lagbestämmelsen, att styrelseledamot ej må deltaga i val af revisorer, lærer det i verkligheten ej sällan hända, att revisorsvalen, på grund af de ledandes personliga inflytelse, väsentligen afgöras i enlighet med önskingarna hos dem, hvilkas förvaltning det gäller att granska och kontrollera, och uppenbart är, att granskningen och kontrollen då ej gerna kunna blifva så noggranna, som de borde. Under sådana förhållanden kunde det möjligen vara lämpligt, att t. ex. ett visst antal bolagsmän eller föreningsledamöter skulle kunna fordra, att åtminstone en af re-

visorerna vore en utom företaget stående samt för duglighet i revisionsarbete offentligen vitsordad fackman.

Kammaren godkände utan votering utskottets hemställan, »att Andra Kammaren ville för sin del besluta, att Riksdagen i skrifvelse till Kongl. Maj:t anhåller, det Kongl. Maj:t täcktes låta utreda, huru större trygghet mot oredlighet må kunna vinnas genom noggrannare bestämmelser angående — — — — —

äfvensom angående revision och kontroll, bland annat genom införande af föreskrifter, egnade att bereda tillgång till användande, der sådant finnes nödigt eller lämpligt, af särskildt kvalificerade revisorer, samt derpå för Riksdagen framlägga de förslag i ämnet, hvartill utredningen kan föranleda.»

Någon allmän förpligtelse för bolag eller föreningar att anlita legaliserade revisorer ville utskottet icke förorda. Men måne icke ett påkallande af särskild revisor på förekommen anledning eller för hvarje särskildt fall lätt kan väcka strider mellan delegarne och inveckla affärsföretagen i fråga i svårigheter, under det att den allmänna förpligtelsen i detta hänseende verkar lugnande och tryggande. De solida och redbara företagen skulle icke lida något störande intrång af en opartisk revisors deltagande i deras granskning af räkenskaperna och förvaltningen, utan i stället hafva stöd och gagn deraf. Och hvarje anordning, hvarigenom affärsförbindelserna tryggas, är af största betydelse för det sunda näringslifvet. Bliur själfdeklarationsprincipen fastslagen, torde behovet af särskildt utbildade, fullt oberoende, tystnadspligtige yrkesrevisorer ännu mera göra sig gällande inom bolags- och föreningsrörelsen.

Jag hemställer därför, under åberopande af min förenämnda motion, att Riksdagen ville i skrifvelse till Kongl. Maj:t anhålla, det Kongl. Maj:t täcktes föreslå Riksdagen sådant tillägg till lag om aktiebolag och lag om registrerade föreningar för ekonomisk verksamhet, att antingen minst en af revisorerna i hvarje bolag eller förening skall vara en af företaget oberoende, offentligen vitsordad, legaliserad yrkesrevisor, eller att ett visst antal bolagsmän eller föreningsmedlemmar må kunna fordra, att en sådan fackman skall i revisionen af bolagets eller föreningens räkenskaper och förvaltning deltaga.»

De i lagarne om aktiebolag och om registrerade föreningar för ekonomisk verksamhet den 28 juni 1895 förekommande bestämmelser om granskning af styrelsens förvaltning och bolagets eller föreningens räkenskaper synas visserligen i flere afseenden innefatta garantier för att denna revision skall väl fylla det dermed afsedda ändamål. Revisorerna få sålunda ej väljas för längre tid än två år och kunna, ändock att den tid, för hvilken de blifvit valda, ej gått till ända, genom beslut å bolagsstämma eller sammanträde från uppdraget skiljas. Ledamot af styrelse eger ej heller deltaga i val af revisorerna. Dessa ega ständigt tillgång till bolagets eller föreningens alla böcker, räkenskaper och andra handlingar samt rätt att af styrelsen erhålla begärda upplysningar angående förvaltningen. Hafva revisorer i sitt utlåtande mot bättre vetande lemnat oriktig uppgift eller uppsåtligen underlåtit att göra anmärkning mot dylik, i förvaltningsberättelsen eller balansräkningen meddelad uppgift eller vid fullgörandet af sitt uppdrag visat grof vårdslöshet, äro de, som låtit sådant komma sig till last, en för alla och alla för en bolaget eller föreningen ansvarige för all deraf uppkommande skada, om talan derom anställes inom viss tid.

Det torde dock, såsom i motionen framhålles, vara af erfarenheten bestyrkt, att en granskning jemlikt gällande bestämmelser af aktiebolags eller registrerad förenings räkenskaper och förvaltning ej alltid är egnad att gifva aktieegarne eller föreningsmedlemmarne fullt tillförlitliga upplysningar rörande bolagets eller föreningens ställning. Hvad motionären anför rörande orsakerna till detta förhållande torde för många fall vara riktigt. Han ifrågasätter nu införande af bestämmelser, som i detta afseende skulle innebära större garantier för, att den lagstadgade revisionen skall blifva hvad den är afsedd att vara, en opartisk och fullständig granskning af räkenskaperna och en noggrann redogörelse för bolagets eller föreningens ekonomiska ställning.

Frågan om ett tillfredsställande ordnande af revisions- och kontrollväsendet i allmänhet samt om bildande af en kår utaf legaliserade yrkesrevisorer har vid flera tillfällen hänskjutits till Riksdagens pröfning. År 1895 hemställdes i en inom Första Kammaren väckt motion, att Riksdagen måtte besluta att i riksstaten för år 1895 under sjunde hufvudtiteln uppföra ett extra anslag af 3,000 kronor för utredning af frågan om lämpligaste sättet för åstadkommande af revision utaf såväl allmänna som eventuellt enskilda räkenskaper genom därför särskildt utbildade revisorer. Nämnda års statsutskott yttrade i sitt öfver motionen afgifna utlåtande, att det vore en fråga, värd att tagas i betraktande, huruvida ej aktiebolag borde åläggas att begagna sig af legali-

serade revisorer, men afstyrkte på hufvudsakligen formella grunder bifall till motionen, som ej föranledde någon Riksdagens åtgärd.

Vid nästlidet års riksdag gjorde samme motionär, som framburit nu föreliggande motion, framställning i ämnet, dervid han föreslog Riksdagen att i skrifvelse till Kongl. Maj:t anhålla, det Kongl. Maj:t täcktes låta utreda, huru genom närmare lagstadgad bokföring samt genom revision och kontroll af såväl allmänna som eventuelt enskilda räkenskaper större trygghet mot oredlighet må kunna vinnas, och särskildt, huruvida icke för revisorer och kontrollanter inom vissa gränser närmare föreskrifter för deras tjensteutöfning böra lemnas och särskilda kvalifikationer stadgas, samt för Riksdagen framlägga förslag i ämnet. I anledning af berörda motion, som sålunda var af väsentligt vidsträcktare innebörd än den nu förevarande, yttrade Andra Kammarens tillfälliga utskott n:o 4 i afgifvet utlåtande, att, ehuru utskottet icke ville bestrida, att det i vissa fall skulle vara en fördel för en kommun, ett bolag eller en förening att vid behof kunna anlita biträde af en person, som vore speciellt utbildad för revisionsuppdrag och öfvad i utförandet deraf och som dessutom i egenskap af utomstående måste anses mera opartisk än de öfriga genom val utsedde revisorerna, det icke enligt utskottets mening vore välbetänkt att för kommunal- och kyrkostämmor samt bolag och ekonomiska föreningar stadga ovilkorlig skyldighet att uti revisionen jemte de genom val utsedde förtroendemännen insätta äfven en legaliserad yrkesrevisor. I utlåtandet hemställdes, att Andra Kammaren ville för sin del besluta, att Riksdagen i skrifvelse till Kongl. Maj:t måtte anhålla, det Kongl. Maj:t täcktes låta utreda, huru större trygghet mot oredlighet måtte kunna vinnas genom noggrannare bestämmelser angående hvilka personer, som böra vara underkastade den i lag stadgade bokföringsskyldighet, äfvensom angående revision och kontroll, bland annat genom införande af föreskrifter, egnade att bereda tillgång till användande, der sådant funnes nödigt eller lämpligt, af särskildt kvalificerade revisorer, samt derpå för Riksdagen framlägga de förslag i ämnet, hvartill utredningen kunde föranleda. Då Första Kammaren ej biträdde denna hemställan, föranledde motionen ej till någon åtgärd.

Vid innevarande riksdag har samme motionär, i särskild motion, upptagit frågan om bildande af en kår af legaliserade revisorer. Andra Kammarens tillfälliga utskott n:o 4 har öfver berörda förslag afgifvit utlåtande, deri utskottet hemställt, att Riksdagen måtte i skrifvelse till Kongl. Maj:t anhålla, det täcktes Kongl. Maj:t låta utreda, huruvida en kår af fullt utbildade revisorer kunde anses behöflig och i så fall hvilka åtgärder kunde vara erforderliga för att bereda denna kår en lagligen

erkänd, med ansvar förenad ställning, samt derefter för Riksdagen framlägga det förslag, hvartill utredningen kunde föranleda. I utlåtandet har emellertid framhållits, att enligt utskottets mening någon förpligtelse vare sig för kommuner, bolag eller föreningar att anlita legaliserade revisorer ej borde åtminstone tills vidare stadgas.

Lagutskottet har i frågan hufvudsakligen samma uppfattning som Andra Kammarens tillfälliga utskott vid 1901 års riksdag. Visserligen är vidtagande af åtgärder för större trygghet mot oredlighet i allmänhet en angelägenhet, som i hög grad påkallar statsmakternas uppmärksamhet icke blott ur ekonomisk, utan ännu mera ur allmänt moralisk synpunkt. Att affärslifvet för att utveckla sig i en sund och god riktning i viss mån har behof af ett öfvervakande och reglerande från samhällsmaktens sida, är äfven obestridligt. Men detta får ej drivas för långt. Det bör märkas, att föreliggande motion afser ett område, inom hvilket den enskilda bestämningsrätten principiellt bör vara gällande. För ett gynnsamt bedrivande af den med ett aktiebolags eller en registrerad förenings bildande afsedda verksamhet torde majoriteten såvidt möjligt böra lemnas frihet att ordna och bestämma om förvaltningen af bolagets eller föreningens angelägenheter. Med ett aktiebolags och en registrerad förenings natur följer sålunda, att minoritetens önsknings och intressen i regel få stå tillbaka, och den, som ingår såsom delegare i en sådan samfällighet, måste på förhand klargöra för sig den risk, han härigenom löper. Intresset hos hvarje aktieägare och föreningsmedlem för bolagets eller föreningens utveckling och framgång innebär ju också en viss garanti för, att vid valen af förtroendemän, såväl styrelseledamöter som revisorer, bolagets eller föreningens bästa skall vara den ledande synpunkten. Äfven om det till grund för all lagstiftning om aktiebolag och registrerade föreningar liggande offentliga intresset, att ingen sådan samfällighet får uppkomma eller ega bestånd utan att hvila på en fast och betryggande ekonomisk grund, bör ses till godo, synes sålunda utskottet en ovillkorlig lagbestämmelse, på sätt motionären föreslagit, att minst en af revisorerna i hvarje aktiebolag och registrerad förening skall vara af företaget oberoende yrkesrevisor, i förevarande afseende gå för långt. För den mängd bolag och föreningar, hvilkas verksamhet är af den enkla och lätt öfverskådliga beskaffenhet, att särskild revisorsutbildning ej är erforderlig för ett fullt tillförlitligt bedömande af deras ställning, samt i de fall, då ifrågavarande samfälligheters soliditet samt räkenskapernas tillförlitlighet och noggranhet äro så höjda öfver hvarje tvifvel, att en önskan om anlåtande af yrkesrevisorers biträde ej kan tänkas före-

fintlig hos ens någon aktieegare eller föreningsmedlem, är en föreskrift om obligatoriskt anlåtande af sådana revisorer onödig. Och det kan dessutom befaras, så länge ingen utredning föreligger rörande sättet för dylika revisorers utbildning samt om den ställning de komme att intaga, att det obligatoriska anlåtandet af deras biträde skulle medföra kostnader, som särskildt för mindre bolag och föreningar kunde blifva betungande.

Då utskottet sålunda icke kan understödja motionen i nu berörda del, men det, såsom ofvan nämnts, ej kan förnekas, att revisionen af aktiebolags och registrerad förenings räkenskaper och förvaltning i många fall enligt nu gällande bestämmelser ej fyller det dermed afsedda ändamål, har utskottet, enligt hvars uppfattning något bör åtgöras för vinnande af rättelse härutinnan, funnit innebörden af motionärens hemställan i dess senare del härför lemna en god anvisning. En lagbestämmelse, som gjorde anlåtande af utom bolaget eller föreningen stående, på särskildt sätt kvalificerade revisorer beroende deraf, att sådant påkallades af aktieegare, representerande en viss mängd aktier i förhållande till hela kapitalet, t. ex. en tiondedel, eller ett visst på liknande sätt beräknadt antal föreningsmedlemmar, torde innebära tillräckligt skydd för minoriteten mot möjligheten, att ett flertal aktieegare eller medlemmar genom val af revisorer med bristande förmåga eller vilja att väl fullgöra ifrågasvarande uppdrag äfventyra bolagets eller föreningens gynsamma utveckling eller bestånd. Då för giltigheten af ett sådant beslut skulle erfordras samtycke af innehafvare af ett afsevärdt antal aktier eller af en betydligare mängd föreningsmedlemmar och sålunda beslutet vore uttryck för en temligen allmän önskan hos delegare uti ifrågasvarande samfällighet, har hvad förut anförts mot bifall till motionens första del här ej samma berättigande. En liknande rätt för en minoritet som den nu ifrågasatta finnes i gällande lag stadgad beträffande sammankallande af bolagsstämma och föreningssammanträde. Om den föreslagna bestämmelsen allenast innehölle, att den person, hvilken skulle under nämnda vilkor anlitas såsom revisor, måste vara af företaget oberoende och för uppdraget särskildt kvalificerad, gjordes bestämmelsens tillkomst ej ovilkorligen beroende af bildande af ofvannämnda ifrågasatta legaliserade revisorskår. Redan nu finnas nemligen inrättningar, såsom Svenska revisorssamfundet och Aktiebolaget Sveriges allmänna Revisionsbyrå, afsedda att tillhandahålla korporationer och enskilde biträde af för revisorsuppdrag särskildt lämplige och utbildade personer. Klart är dock, att det nu ifrågasatta stadgandet skulle få sin egentliga betydelse först i och med

införandet af officiellt erkända och ansvariga revisorer. Särskildt den tystnadspligt, som komme att åligga dessa, torde kunna antagas föränleda dertill, att de blefve i större utsträckning anlitade.

På grund af det anförda hemställer utskottet:

1:o) att motionen, i hvad den innefattar förslag om införande af lagbestämmelser i syfte att minst en af revisorerna i aktiebolag och registrerad förening för ekonomisk verksamhet skall vara en af företaget oberoende, offentligen vitsordad, legaliserad yrkesrevisor, icke må af Riksdagen bifallas; och

2:o) att Riksdagen måtte, med anledning af hvad i förevarande motion i öfrigt hemstälts, i skrifvelse till Kongl. Maj:t anhålla, det Kongl. Maj:t täcktes taga under öfvervägande, huruvida och under hvilka villkor en minoritet inom aktiebolag eller registrerad förening för ekonomisk verksamhet må ega besluta, att en utom bolaget eller föreningen stående, för revisionsuppdrag särskildt kvalificerad person skall deltaga i den lagstadgade granskningen af styrelsens förvaltning och bolagets eller föreningens räkenskaper, samt för Riksdagen framlägga de förslag till lagstiftningsåtgärder härutinnan, hvartill förhållandena kunna föränleda.

Stockholm den 17 april 1902.

På lagutskottets vägnar:

CARL B. HASSELROT.

Reservationer:

af herrar *Hasselrot*, grefve *Lewenhaupt*, *Sandqvist* och *Leman*;
af herr *Sörensson* i fråga om vissa delar af utskottets motivering.

Herrar *Rudebeck* och *Jansson* hafva begärt få antecknad, att de icke deltagit i ärendets behandling inom utskottet.